

Mar se bo "venetološki" mnogoboj še kar nadaljeval?

Matej Bor je imel lepo priložnost, da bi ob mojem najavljenem umiku "venetološki" mnogoboj častno zaokrožil in zaključil. Tako zlahka bi se izognil novim odgovorom: moralo mu je biti jasno, da ima komajda še kdo časa, volje in energije, da bi se z njim prerekal. Da bi njega prepričal, tako ni upanja, bralci Književnih listov pa so menda dobili že dovolj vpogleda v njegovo argumentacijo, pa komentarjev k njej, tako da ni več kaj bistveno novega pridodati.

A Borova samozavest je neomajna in kopernikanska poza ga sili v vedno bolj absurdne trditve, na drugi strani pa vedno jasneje razkriva neke plasti, ki segajo onkraj "venetoloških" tem in zadevajo splošnejša vprašanja naše kulture. Zaradi teh se oglašam ponovno v upanju, da bo iz polemike mogoče potegniti kakšen poduk, še preden nas Bor "v eni od prihodnjih števil Književnih listov", kot je najvil v svojem zadnjem pisanju (KL, Nadaljevanje brez konca, 22.12.1988), osreči s seciranjem Grafenauerjeve kritike venetoslavljanstva, objavljene v zaključnem komentarju k delu Pavla Diakona Historia Langobardorum, kar bi brez dvoma pomenilo začetek novega brezplodnega pogrevanja in pregrevanja starih tem.

Res je nenavadno, da v doslej menda že šestih številkah tedenske literarne priloge osrednjega informativnega časopisa teče recimo razprava o razmeroma nezanimivi, v bistvu povsem ozko strokovni temi, kot je vprašanje možne semantične zveze med besedama augustus in gordianus. Takšna razprava bi sodila v kak strokovni časopis, pod pogojem seveda, da bi bilo zvezo mogoče resno argumentirati. In ker zveze ni mogoče resno argumentirati, v strokovni tisk pač ne pride; vsakemu strokovnjaku je namreč jasno, da gre za parasemantično zvezo oz. za paretimologijo, za domisljico, ki je resnična le za tistega, ki v svoji samozaverovanosti verjame, da je vse, kar mu pade v glavo, resnično (kar recimo pesniku niti ne gre zameriti). Pač pa sedaj po zaslugi velikodušnega posredništva glasila SZDL argumente za in proti tehtajo najširše slovenske beroče množice. To je tembolj absurdno v situaciji, ko je tem istim množicam dostop do poštenih humanističnih izobrazb s sesutjem gimnazije praktično zaprt, ko so znanja o starejši, še posebej antični zgodovini žalostna, da ne rečem zreformirana, ko je jezikovna zavest na ravni brambovstva, brez osnovnega

vpogleda v mehanizme in zakonitosti jezikovnih premen, brez vpogleda v procese, ki potekajo med jeziki v stiku ipd., za kar je vse nekoč dajala solidno izhodišče tim. klasična vzgoja.

Absurdnost je seveda zgolj navidezna. Takšno stanje namreč našo razpravo o avgustu-gordijanu v osrednjem slovenskem dnevniku sploh šele omogoča. V normalnih okoliščinah bi normalno informirana intelektualna srenja, vzgojena na normalnih, morda celo klasičnih gimnazijah, predstavljala tisto varovalko, ki bi slovensko kulturo zaščitila pred mučnim šestodelnim prerekanjem okoli ničesar. Predvsem bi urednik literarnega dodatka moral upoštevati, da njegovo občinstvo nekaj ve o za evropsko kulturno zgodovino in zgodovino evropskih institucij tako pomembnem pojmu, kot je augustus, in da za evropsko identiteto važna in živa "latinitas" temu občinstvu daje tudi določen vpogled v pomensko ozadje tega pojma. Za koga je morda med "ponosnostjo" (gord-) in "vzvišenostjo" (avgust-) le korak, za izobraženega Evropeca pa je tu prepad, saj ve, da je beseda augustus izvedena iz glagola augeo (povzročiti rast, povečati, pomnožiti) in kot pridevek božanstev in vladarjev označuje, če naj uporabimo nam bližji krščanski izraz, tako njihovo blagoslovljenost kot njih zmožnost, da blagoslovljajo in s tem podeljujejo rast, uspeh, moč; v tem smislu je povezana z izrazi augur, auctor, auctoritas itn. Le kakšno zvezo ima to s "ponosnostjo", "grdstjo" in drugimi izrazi za značajske oz. osebne lastnosti, ki so bili v tej diskusiji navajani! Borova z ničimer dokumentirana domisljica o gordijanu kot o semantični prevedenki za avgusta enostavno ne zasluži, da bi se o njej resno pogovarjali.

In poduk? Evropa ne pomeni samo računalnikov in tehnološke revolucije, temveč tudi neke kulturne standarde. Če bo priseganje na (Srednjo) Evropo služilo le notranjim delitvam, nam ni pomoči. Iz samozadovoljnega obrobja (obrovja) ne bomo niti opazili prednosti, ki jo imata recimo že Zagreb ali Beograd v komuniciranju s svetovnimi centri. Zato plediram za gimnazijo in klasični pouk – takoj.

Drugi vidik, ki se ga velja dotakniti, zadeva kulturo javne diskusije oz. polemike. Hvalabogu se v zadnjih letih še kar učimo javnega komuniciranja. Kvalitetnih komentarjev v časopisju ne manjka, kritična javnost je dobila pravico do obstoja in avtonomnosti, in to pred-

vsem zato, ker je vzpostavila nov, kompetenten, informiran, konceptno in teoretsko osmišljen diskurz, ob katerem se je praznorečje stare nomenklature sesulo v prah. Le redki nosilci družbene moči so bili sposobni prilagoditi svojo govorico novim razmeram in ti so praviloma prišli na površje. Družbeno komuniciranje je naredilo še do nedavnega nepojmljive kvalitetne skoke in slovenska družba se počasi privaja na oblike družbenega obnašanja, ki jih je Evropa razvila v 18. stoletju.

Borova polemičnost v tem kontekstu s svojo avtoritarnostjo deluje kot odmev iz davnine. Če strupeno zbode, je to seveda kvaliteta njegovega stila in če pri tem mestoma piše žaljivo ali ceneno, je to pač predvsem stvar okusa. Nisem opazil, da bi mu oponenti – vključno z mano – ostajali dolžni. Tisto, kar je v njegovih polemičnih tekstih v nasprotju z etiko javne besede in kar ga neizprosno zaznamuje kot "zastarelega", je njegovo neupoštevovanje oponentovega teksta. Pri tem deluje prozorno. V tekstu, kjer nasprotni strani očita potvorbe, podtikanja in klevete, se ročno posluži vseh treh, na kar sem opozoril v zadnjem odgovoru. Ko v naslednjem pisanju toži, kako "nasprotnik potrjuje njegove besede, zavija, podtika, česar ni rekel, podcenjuje ali preslišuje njegove argumente", smo lahko prepričani, da prav to počne on sam v tem istem tekstu. Potrjuje, ko trdi, da mu zamerim krepke besede, ko sem vendar povsem jasno zapisal, da krši etiko javne besede s podtikanjem, kleveto in falsifikati. Zavija in podtika, česar nisem rekel, ko mojo povsem precizno uporabo termina "ideološka zaslepljenost", označi kot eufemizem za politično. Podcenjuje ali presliši vse moje argumente in se pri tem še predstavlja kot človek, ki je "pripravljen prisluhniti" in sposoben "ubirati drugačno pot, če zgreši".

Poduk? Javna beseda je resna stvar. Zavzemam se za odgovorno javno besedo, to pa pomeni tudi spoštovanje, pošten odnos do sogovornikove besede oz. teksta.

Tretje, o čemer želim tu spregovoriti, je status znanosti.

Se Bor res ne zaveda, kako se je ujel v past, ko je reagiral na trditev, da bo "morda nekega dne...", vendar Borove zasluge pri tem ne bo...? Gre namreč za ključno trditev, ki zadeva status znanstvenega spoznanja, in njegovo (iskreno ali fingirano) nerazumevanje zgolj potrjuje ugotovitev, da njegovo venetoslavljanstvo z znanostjo nima nobene zveze. Pesnik in vernik lahko svoja spoz-

nanja nabirata kar v božanskem vrtu Idej in Resnic, znanstveno spoznanje (ali resnica, kot raje sliši Bor) pa je nekaj precej bolj banalnega in je doma v človeških glavah; v prvo verjamemo, o drugem dvomimo in zato mora vsaka zamisel, pa naj smo prišli do nje na podlagi erudicije, z bistrino svojega uma, z intuicijo ali pa v sanjah, če naj bo sprejeta v zgradbo našega (znanstvenega) vedenja, skozi vrsto primerjalnih in logičkih preverb v okviru tim. znanstvenega dokaznega postopka. Bor in ostali so predložili zamisel o neposredni zvezi med venetščino in slovenščino, a argumentacija, s katero to zamisel izpeljujejo in dokazujejo, je (znanstveno) nevzdržna in neveljavna. Četudi bi se zgodilo, da bi bila ta ideja kdaj sprejeta med znanstvena spoznanja, kar se sicer glede na naše sedanje vedenje zdi komaj verjetno, to ne bo Borova zasluga, temveč zasluga tistega, ki bi takšno zvezo znal utemeljeno zagovarjati in z veljavnimi znanstvenimi argumenti dokazati.

Ker Bor znanstvenega postopka ne obvlada in torej s svojimi oponenti iz humanističnih strok ne more govoriti v istem jeziku, se odloči za najlažjo pot in kar povprek napade institucionalizirano znanost, ki da "nima poguma preverjati samo sebe in prodirati naprej"; postavi se v kopernikansko pozo in se proglasi za apostola nove, iščoče in inovativne znanosti. Ubogi Kopernik! Naj Boru zveni še tako "sholastično", Kopernikova veličina ni v tem, da je imel "prav", temveč v tem, da je za svojo – pomembno – trditev znal podati neizpodbitne dokaze. Če Bor trdi, da je $2+2=5$, s tem še ni iznašel nove matematike. Dokler ne utemelji sistema, v okviru katerega je dva in dva pet, je ta trditev samo – napačna. In če kdo vzpostavi matematiko, v okviru katere bo $2+2=5$, bo to njegova zasluga in ne Borova.

Poduk? Kakorkoli smo že sami kritični do sebe in do svojih strok, Borovi izpadi so streli v prazno. Ob ustreznih pomoči glasila SZDL lahko sicer humanistične znanosti dobi učinkovito oblato in pri manj informiranem delu beročega občinstva okrni njihov ugled, a njegov iracionalni diskurz ostaja slej ko prej izven področja znanosti. Sicer pa sem za teorijo v humanističnih znanostih in za polno družbeno podporo prevodnemu programu družboslovne in humanistične literature *Studia Humanitatis*.

Božidar Slapšak